INDEX LECTIONUM

QUAE

AUSPICIIS

REGIS AUGUSTISSIMI

FRIDERICI GUILELMI TERTII

IN

UNIVERSITATE LITTERARIA

BEROLINENSI

PER SEMESTRE HIBERNUM

MDCCCXIX — MDCCCXX A DIE XVIII OCTOBRIS

1819/20

INSTITUENTUR.

A. Boeckh

De ephebia Attica dissertatio II: de militaribus epheborum tirociniis

BEROLINI

FORMIS REIMERIANIS.

UNIVERSITATIS LITTERARIAE
BEROLINENSIS
RECTOR ET SENATUS.

Ephebiam Atticam explicantibus nobis quum nuper demonstratum sit, duodevigesimum annum agentes adolescentulos esse ephebos factos et in lexiarchicas tabulas relatos, deinde vero non iam in patria potestate, sed tamen publicis sub magistris fuisse: superest ut de militaribus epheborum tirociniis disputemus. Nam ubi primum civium filii inter ephebos recepti et in illis, quas diximus, tabulis inscripti sunt, in Agrauli luco *πανοπλίᾳ* induti sacramentum illud praeclarum a pluribus scriptoribus nobis servatum dixerunt: [1]) et ab eo tempore duos ephebiae usque ad vigesimum annos in terrae Atticae circuitoribus (*περιπόλοις*) egere, quod et Aeschines [2]) de sese ex pueris egresso narrat, et grammatici [3])

---

1) Non hoc absoluta ephebia anno aetatis vigesimo factum esse, ut Pollucem VIII, 105. secutus Petitus putabat, docet Lycurgus adv. Leocr. loco nuper allato: unde sacramentum ipsum, quod Pollux l. c. et Stob. Serm. XLI. plenius servarunt (cf. Meurs. Ath. Att. I, 7.), audit *ὁ ἐν τῷ τῆς Ἀγραύλου ὅρκος ἐφήβων* ap. Demosth. *π. παραπρ.* p. 438. 18. et *ὁ ἐν Ἀγραύλου προβαλλόμενος ἀεὶ τοῖς ἐφήβοις ὅρκος* ap. Plutarch. Alcib. 15. Idem significant Philostratus vit. Apollon. IV, 21. et Ulpianus ad Demosth. l. c. p. 264. ubi diserte: *οἱ ἐξιόντες εἰς τοὺς ἐφήβους ἐκ παίδων μετὰ πανοπλιῶν ὤμνυον.* Ceterum etiam apud Delphos militia incipiebat *ἀπὸ τοῦ ἐπιδιετὲς ἡβᾶν*: v. Aeschin. in Ctesiph. p. 513. extr. ubi Schol. p. 259. ed. Bekk. *Οὐκοῦν τοὺς ἀπὸ ὀκτωκαίδεκα ἕως εἴκοσιν ἐτῶν ἡβῶντας λέγει, κοινὸν ποιῶν τὸν λόγον ἐπὶ πάντων Ἑλλήνων.* 2) *Π. παραπρ.* p. 329. 3) Pollux l. c. Schol. Plat. Ruhnk. p. 69. qui ex illo hausit, Harpocr. v. *περίπολος* indeque Suid. Phot. Schol. Aesch. p. 766. ed. Reisk. et p. 259. ed. Bekk. item Ulpianus ad Dem. Olynth. III, p. 42. C. *νόμου γὰρ κελεύοντος παρ' Ἀθηναίοις μέχρι τε τετταράκοντα ἐτῶν* (quod falsum) *στρατεύεσθαι ἀρξαμένους ἀπὸ ὀκτωκαίδεκα, καὶ μέχρι μέντοι τῶν εἴκοσι παῖδας ὄντας τέως περιπολεῖν τὰ περὶ τὴν πόλιν φρούρια, εἰς ὑπερορίους δὲ πολέμους ἀπὸ εἴκοσιν.* Artemidorus Oneirocr. I, 54. *οὐ γὰρ ὑπερόριοι οἱ ἔφηβοι ἀγωνίζονται.* Adde Schol. Aesch. in Timarch. p. 723. De genere laborum a circuitoribus illis exantlatorum cf. Plato Legg. VI, p. 778. D. ubi nota *κατ' ἐνιαυτὸν* esse *singulis annis*, non *per unum annum.* Exemplum custodiae in Piraeeo actae praebet Ter. Eunuch. II, 2, 59. Adde Aristoph. Av. 1177. Lex. Seg. p. 293. et quae collegit Valesius ad Maussac. in Harpocr. v. *περίπολος.*

uno ore omnes tradunt: quibus annis hinc inde in castellis praesidia agebant, et fossis aggeribusque faciendis exercitabantur, neque tamen extra fines patrii soli proficiscebantur, quod militiae genus ex ephebis demum egressi obibant. Sed quando praestitum id sacramentum sit, difficile dictu: ut enim propter Lycurgi verba probabile est simul id cum inscriptione in lexiarchicis tabulis sub anni finem factum esse; ita videtur probabilius post relationem in pagorum tabulas in publicis universae civitatis sollemnibus Agrauliis ephebos sese patriae devovisse, quemadmodum ipsa sese Agraulus olim devoverat. Quodsi Agraulia Athenis sub auctumnum celebrata sunt, id quod Corsinus [1]) ex Cypriis Agrauliis ab Attica matre ductis, quae mense Aphrodisio exeunti Boedromioni respondente agebantur, non male collegit, eo ipso tempore sacramentum ephebi videntur dixisse, ac tum ad eas, quae epheborum erant, tam gymnicas quam militares exercitationes admissi esse: immo ephebos ab ipso Boedromione mense in suis propriis gymnasiis sub illis, quos nuper diximus, magistris exercitari coepisse, inde patet luculentissime, quod in titulis Atticis gymnasiarchorum menstruorum, sophronistarum atque hyposophronistarum ipsorumque epheborum nomina complectentibus a Boedromione mense initium fit. [2]) Attamen et huic sententiae et iis, quae de biennio ab ephebis inter circuitores transacto tradidimus, obesse Aristotelis [3]) de ephebis locus videtur: *Τὸν δεύτερον ἐνιαυτὸν ἐκκλησίας ἐν τῷ θεάτρῳ γενομένης, λαβόντες ἀσπίδα* [4]) *καὶ δόρυ παρὰ τοῦ δήμου περιπολοῦσι τὴν χώραν καὶ διατρίβουσιν ἐν τοῖς φυλακτηρίοις*; ubi notat Harpocratio unum tantum ab Aristotele annum ea in re commemorari, in qua duos nominet Aeschines: nisi hic biennii mentionem fecerit, ut a sese facta stipendia magis extolleret et iactaret; quod nobis quidem parum verisimile videtur. Neque vero Aristoteles de uno ephebiae anno dicit, sed de uno anno in circuitoribus peracto: quapropter ad philosophi narrationem confirmandam neque Censorinus afferendus unum ephebiae annum statuens, quamquam is ne de Attica quidem ephebia disputat, neque Artemidorus, [5]) qui etsi in ceteris Attica instituta spectat, tamen quod de annua ephebia ab omnibus negotiis libera et de brachio per id tempus cohibendo tradit,

---

1) F. A. T. II, p. 297. Ceterum Aphrodisius mensis in solari anno respondebat exeunti Attico Boedromioni: eundem vero ante receptum apud Cyprios solarem annum lunari Boedromioni ad amussim respondisse non dubitamus. 2) V. inscr. ap. Wheler. Itin. p. 403. ed. Angl. et Spon. T. III. P. II, p. 76 sqq. ac Chandler. Marm. Oxon. II, LIV, 1. 3) Apud Harpocr. v. *περίπολος*, indeque apud Suidam et Photium, quibus ducibus omisi illa sensu cassa *ἀποδεξάμενοι τῷ δήμῳ ἐπὶ τὰς τάξεις*. Petitus Legg. Att. p. 547. hunc quoque locum male tractavit. 4) Circuitorem clypeo armatum memorat etiam scriptor incertus apud Suidam v. *περιπόλων*, ubi tamen nescio an eius vocabuli alia significatio sit. 5) L. c. *Πρὸς ἐνιαυτὸν δὲ εἶπον, διὰ τὸν τῆς ἐφηβείας χρόνον*. Idem quod *ἔφηβον* et *ἄνδρα* distinguit, neminem male habebit, qui similiter Aeschinem loqui didicerit.

ex Romanis potius moribus sumpsit.[1] Verum quod Aristoteles de omnibus omnino ephebis dixisse videtur, in theatro habita concione publice illis arma data esse, id Aeschines [2]) olim civium in bello caesorum filiis, postquam usque ad pubertatem (μέχρις ἥβης) publico sumptu nutriti erant, contigisse tradit; non tamen Agrauliorum in sollemnibus, sed paucis ante tragoedias in Dionysiis urbanis exhibitas diebus: nam urbana Dionysia intelligi docet tempus actionis ab Aeschine institutae et ipsum causae Ctesiphonteae argumentum: itaque quamquam vel Aeschinis aetate universus ille mos obsoleverat, tamen quod Aristoteles parum accurate ad omnes ephebos transtulit, rectius de solis iis, qui publice a civitate educati erant, Aeschinem secuti perhibebimus. Quae quum ita sint, Athenienses nono mense Elaphebolione, sub Dionysia urbana ob frequentissimum per eos dies omnis generis hominum conventum pro patria defunctorum civium liberos publicis armis ornatos in theatrum produxisse videntur, qui deinceps una cum ceteris sua sibi arma suo sumptu parantibus exeunte anno examinarentur et lexiarchicis inscriberentur tabulis, posthac vero proximo mense Boedromione sacramento in Agrauliis adigerentur. Quod si placuerit, Aristoteles secundum annum eum dixit, qui a priore puerorum δοκιμασίᾳ anno aetatis sextodecimo quarto mense Pyanepsione instituta secundus est: nam primus est is annus, qui ab hoc mense ad civilis anni sequentis mensem eundem pertinet; itaque secundus iure appellatur, qui a sequentis huius civilis anni mense quinto incipit, in quem nono mense Elaphebolione illa in theatro productio incidebat. Iam tribus fere mensibus post inscriptio in lexiarchicis tabulis, et proximo Boedromione sacramentum militare subsecutum est: atque inde ab eo tempore per biennium in circuitoribus ephebi meruerunt. Ita certe neque Aristotelis neque Aeschinis auctoritas ullo modo infringitur.

Sed dum ephebi illis, quas nuper diximus, gymnasiorum exercitationibus sub publicorum magistrorum imperio atque huic in praesidiis militiae vacabant, quamquam iis ante excessum ex ephebis publica liturgorum munera atque ipsam trierarchiam obire inde a δοκιμασίᾳ licebat, [3]) nisi quod qui vellet, primi post hanc anni immunitatem habebat: [4]) tamen iis ius suffragii in comitiis non fuisse videtur. Nam etsi Scholiastes Platonis [5]) ius concionis frequentandae ab relatione in lexiarchicas tabulas suspendit, quam anno aetatis vigesimo factam putabat; etsi sex lexiarchi ordini comitiali praesunt et civium in comitia coeuntium censuram quandam exercent; [6]) inde non colligitur, qui lexiarchicis tabulis inscripti erant, iure suffragii instructos fuisse, propterea quod, etiamsi eorum, qui erant

---

1) V. Kuster. ad Suid. v. ἔφηβοι, ubi Artemidori verba recitantur. 2) In Ctesiph. p. 541 sq. 3) Exemplum v. Oecon. civ. Ath. T. I, p. 496. 4) Lys. adv. Diogit. p. 908. 5) Ed. Ruhnk. p. 69. 6) Poll. VIII, 104. et intt. Schol. Aesch. in Timarch. p. 722.

in illas tabulas relati, nonnisi vicenarii vicenariisque aetate maiores iure suffragii gauderent, tamen ad hos cognoscendos lexiarchicis tabulis opus erat. Quid quod Suidas [1]) ex iisdem tabulis sortitionem magistratuum factam perhibet? quod quamquam haud dubie verum est, tamen quis ideo censuerit, quisquis in lexiarchicas tabulas relatus esset, eum ad magistratuum sortitionem potuisse accedere? Immo quia et civitas et certa aetas ad eam rem requirebatur, utraque autem ex illis perspiciebatur tabulis, idcirco in magistratuum sortitione lexiarchicae tabulae consultae sunt. Quid quod singuli pagi non solum sua lexiarchica, verum etiam ab iis diversos *πίνακας ἐκκλησιαστικοὺς* habuerunt, [2]) in quos nonnisi eos referri oportebat, qui essent antea in lexiarchicis inscripti? Quocirca prorsus ita iudicamus suffragii ius ephebis non fuisse, sed post ephebiam demum, anno fere vigesimo comitia adire Atticis civibus licuisse, postquam comitialibus essent tabulis inscripti: quas quod grammatici a lexiarchicis non distinxerant, in eum inciderunt errorem, ut anno vigesimo in lexiarchicas tabulas inscriptos Athenienses dicerent. Ac certe Philostratus [3]) ephebos comitia circumsedisse auscultandi causa, non ipsis comitiis affuisse, haud obscure significat. Simul perfecta ephebia ad gravius militiae genus extra Atticae fines admissi sunt: quod designans Aeschines [4]) post stipendia in circuitoribus facta primum certam quan-

---

1) *Ληξιαρχικὸν γραμματεῖον· εἰς ὃ Ἀθηναίων τῶν ἀστῶν τῶν ἐχόντων ἡλικίαν ἄρχειν ἀνεγράφετο τὸ ὄνομα, προστιθεμένων τῶν δήμων αὐτοῖς· καὶ ἐξ ἐκείνων τῶν γραμματείων κληροῦσι τὰς ἀρχάς.* Postremum etsi non negamus, tamen id grammaticum ex mala vocis originatione petivisse arbitramur. Eodem fere redeunt verba Lex. Seg. p. 272. *Ἔστι δὲ καὶ ληξιαρχικὸν γραμματεῖον τῶν καιρὸν πολιτείας ἤδη σχόντων.* 2) Demosth. in Leochar. p. 1091. 6 sqq. ex quo loco, quae diximus, colliguntur. Sed cave huc referas Heliodor. Aethiop. I, 13. p. 20. ed. Cor. ubi verba *πολίτην ὑμέτερον κατὰ τοὺς νόμους ἀποφήνας* non in comitiales tabulas relationem designant, sed id exprimunt, quod inscriptione apud curiales et gentiles atque inter ephebos relatione antea commemorata effectum erat. 3) Vit. Soph. II, 1, 5. de Herode Attico: *Μετεκόσμησε δὲ καὶ τοὺς Ἀθηναίους ἐφήβους ἐς τὸ νῦν σχῆμα, χλαμύδας πρῶτον ἀμφιέσας λευκάς· τέως γὰρ δὴ μελαίνας ἐνημμένοι τὰς ἐκκλησίας περιεκάθηντο καὶ τὰς πομπὰς ἔπεμπον.* Quae non intellexit Olearius, dum de custodia comitiorum somniat. Inde vero patet comitialem mercedem Athenienses non ante vigesimum annum accepisse; theoricam diobeliam utrum a vigesimo an a duodevigesimo inde sortiti sint, nescimus: neque de eo aliquid colligi potest ex Demosth. in Leochar. p. 1091. extr. unde nihil intelligitur, nisi qui theoricum postulet, debere lexiarchico inscriptum esse. Quid quod ne illud quidem ex illo loco recte monstravit Meierus de bonis damnatorum p. 78. pagatim divisum esse theoricum? Nam quod id de Oec. civ. Ath. T. I, p. 237. tributim (*κατὰ φυλάς*) factum esse diximus, egregie confirmatur verbis Ctesiphontis ap. Demosth. de cor. p. 266. 23. quae universam rem theoricam tributim administratam esse docent: neque ille adversus Leocharem locus quidquam evincit, nisi quum tribus theorica accipiebant, uniuscuiusque pagi cives separatim in tribu sua constitutos esse. 4) *Π. παραπρ.* p. 329. De hoc loco et universa re conf. Petit. Legg. Att. p. 548 sqq. qui tamen potissima pervertit, et cautius disputantem Corsinum F. A. T. II, p. 135 sqq. Conf. Apollon. Prooem. Aesch. p. 16. Reisk. et Vit. X oratt. p. 247. T. VI. Plut. Tub. ex emendatione Hemsterhusii.

dam *στρατείαν ἐν τοῖς μέρεσι*, deinde *τὰς ἐκ διαδοχῆς ἐξόδους τὰς ἐν τοῖς ἐπωνύμοις καὶ τοῖς μέρεσι* fecisse se dicit. Quippe singulis annis bini et quadrageni erant eponymi aetatum (*ἐπώνυμοι τῶν ἡλικιῶν, τῶν λήξεων*), hoc est archontes eponymi priorum annorum, sub quibus cives militiae obligati in lexiarchicas tabulas relati erant: sub quorum eponymorum nominibus olim in albis publice propositis, postea apud senatum ephebi inscripti sunt: addito eponymi uniuscuiusque nomini eo eponymo archonte, qui anno ante magistratum gesserat, ne forte nominum congruentia fraudi esset. Itaque sub eponymis aetatum inscripti omnes viri erant, qui inde ab ephebia, hoc est a duodevigesimo anno, unum, duos, tres et deinceps plures usque ad duos et quadraginta annos haberent: ut, ubi milites ex catalogo deligendi essent, a quo eponymo usque ad quem, sive a quo post nactam ephebiam anno usque ad quem expedire cives deberent, definiretur. [1]) Quamquam autem ephebi in eponymis descripti erant, quippe qui in lexiarchicas essent tabulas relati, ex quibus hae eponymorum tabulae conficiebantur: non tamen illi foris militabant, sed ephebia *τῶν ἐπιδιετὲς ἡβώντων* erat tantum principium, a quo legitimae militiae anni computarentur: unde et apud Athenienses et apud Spartanos vocantur *οἱ δέκα ἀφ' ἥβης, οἱ τριάκοντα, οἱ τετταράκοντα ἀφ' ἥβης*, et similia. Extremus autem militiae annus fuit sexagesimus, vel potius quadragesimus alter ab inscriptione in lexiarchicis computatus: maleque Ulpianus [2]) leges militiam nonnisi ad quadragesimum aetatis annum praescribere tradit; quamquam aetate provectiores cum adolescentulis maxime in praesidiis fuisse scimus. [3]) Haec igitur a vigesimo usque ad sexagesimum annum stipendia sunt *στρατεῖαι ἐν ἐπωνύμοις* sive *ἐν ἡλικίᾳ, ἐφ' ἡλικίᾳ*. Sed quomodo militia *ἐν ἐπωνύμοις* atque *ἐν τοῖς μέρεσιν* distet, quum tamen Aeschinis verba hanc eodem, quo illam, anno coeptam esse monstrent, difficile dictu: nisi quod *στρατεία ἐν ἐπωνύμοις* ea videtur expeditio dicta esse, ad quam omnes, qui certis sub eponymis essent inscripti, simul evocarentur, sed *ἐν τοῖς μέρεσι στρατεία* illa, qua non integra unius aut plurium annorum manus, sed delecti maxime ex iunioribus quasi vexillarii emitterentur ad pompas deducendas ac velitationes et in stationes minus periculosas, ab iis tamen, quae circuitorum erant, prorsus diversas. [4]) Postremo utraque militia nec continua fuit, sed *ἐκ διαδοχῆς*,

---

1) Harpocr. et Suid. v. *Ἐπώνυμοι*, Lex. Seg. p. 245. Phot. p. 13. Etym. M. p. 359. 16. item Harpocr. et Suid. v. *στρατεία ἐν τοῖς ἐπωνύμοις*, Phot. p. 399. ubi pro corrupto *ἐπιδεδημηκὼς* legendum esse *δεδιῃτηκὼς* Portus ad Suidam et Iac. Gronovius ad Harpocrationem notarunt. 2) Ad Olynth. III, p. 42. C. Eum refellit Wessel. ad Petit. p. 656. Recte dixisset Ulpianus, si *τετταράκοντα δύο ἀφ' ἥβης* dixisset, ut ap. Plutarch. Phocion. c. 24. Imperator loquitur: *τοὺς ἄχρις ἑξήκοντα ἐτῶν ἀφ' ἥβης*, hoc est usque ad duodeoctoginta annos. 3) Thucyd. II, 13. 4) Suid. Phot. Zonar. v. *περιθρεία*, Etym. M. p. 752. 55. ubi scribe *ἐν τοῖς μέρεσι καλουμένην μάχην*, omisso *δύο*; Lex. Seg. p. 308.

ita ut alio tempore alios alii exciperent, [1]) et prout necessitas postulabat, plurium aut pauciorum annorum manus ad militiam vocata est. [2])

Scr. Berolini m. Iulio a. MDCCCXIX.

---

1) Conf. Brodaeum ad Aesch. π. παραπρ. p. 331. ed. Reisk. 2) Ita ap. Aesch. π. παραπρ. p. 301. decernitur τοὺς μέχρι τριάκοντα ἔτη γεγονότας ἐξιέναι, hoc est, a tertio usque ad duodecimum eponymum, decem annorum manum: cf. Apollod. Caryst. ap. Athen. VII, p. 281. D. sed ap. Demosth. Olynth. III, p. 29. 24. decretum commemoratur, ex quo oportuit τοὺς μέχρι πέντε καὶ τετταράκοντα ἐτῶν ἐμβαίνειν, id est a tertio usque ad septimum et vigesimum eponymum, quinque et viginti annorum manum.

END OF TITLE